

Augusztus 20.

A legnagyobb magyar államférfi

Magyarország első királyának, az államalapító István emlékének adózunk minden augusztus 20-án. Szent István tevékenysége teremtette meg az alapot ahhoz, hogy fennmaradjon a magyar nép, s immár ezeréves államiségát ünnepelheti. Első uralkodónk érdemeiről legendák szólnak, de vajon ki volt ő valójában? Szent István személyiségéről *Kristó Gyula* akadémikussal beszélgettünk, aki közel negyven esztendeje foglalkozik az első Árpád-házi király életével.

– *Mi a személyes véleménye első királyunkról?*

– Szent István tevékenységének kutatása egész pályámat végigkísérte, én a valaha élt legnagyobb magyar államférfinak tartom, olyan személyiségnek, akiből ezerévente tényleg csak egy születik. Neki – azt hiszem – valami egészen különös jelentősége van, hiszen igazából csak egyszer kellett a magyar államot megalapítani, a kereszténységet magyar földön meggyökereztetni, és kivédeni a fiatal állammal szembeni támadásokat. Az, hogy ma Magyarország létezik, alapvetően annak a munkának az eredménye, amit Szent István és munkatársai végeztek. Ez a csapat cselekedte azt, ami tulajdonképpen véghez vitetett.

A király csapata

– *Kik voltak ennek a csapatnak a tagjai? A történelemliteratúrákban találkozhatunk a nevével?*

– Természetesen ismerhetjük őket, bár azt kell mondanom, hogy a társaságban jóval több volt a német, mint a magyar. Név szerint ismerjük például Hontot, akiről – egy ma már nem létező – megyét is elneveztek a Felvidéken. Közel tíz német ember rendelkezett nagy befolyással akkoriban, ők mind István hitvesének, a bajor Gizella hercegnőnek kíséretéhez tartoztak. A tulajdonképpeni csapatból mindenekelőtt felesége nevét kell megemlítenünk, ezért amikor István mondunk, akkor mindig Gizellát is értenünk kell. Az asszonynak óriási szerepe volt mindabban, ami Magyarországon Szent István uralkodása alatt történt.

– *Ennyire jó kapcsolatban volt István a feleségével?*

– Családi életükről nagyon kevés adattal rendelkezünk, annyi bizonyos, hogy boldog házasságban éltek. Pontos számot nem tudunk mondani, de a házaspárnak legalább öt gyermeke született. Gizella ragaszkodásának ékes bizonyítéka lehet az is, hogy ő – más Árpád-házi feleségektől eltérően – nem ment el Magyarországról István halála után sem. A királyné olyannyira magyarrá vált a férjével eltöltött negyvenkét év alatt, hogy csak 1045-ben, a Vata-féle pogánylázadás előtt hagyta el az országot.

A család

– *Hány éves korában került Gizella Magyarországra?*

– Tizenegy esztendő volt a hercegnő, amikor a tizenhat éves István elvette 996-ban. Öt év múlva szülte meg első gyermekét, Ottót, akit a német-római császárról neveztek el. Az utókor által Imreként ismert herceg volt István másik fia, akinek ere-

deti neve Henrik volt, ő II. Henrikről, István sógoráról kapta a nevét. Ezek a névadások is jól mutatják, hogy István családjában – Gizella révén – mennyire szoros volt a német kapcsolódás.

Az utódlás kérdése

– *Voltak István királynak lányai is?*

– Igen, bár pontos adatokat nem ismerünk, a feltételezések szerint a királynak legalább öt gyermeke született. Két lánya volt minden valószínűség szerint, de történelmi nyomok utalnak arra, hogy István ötnél is több gyermeket nemzett.

– *Mindegyik gyermekének Gizella az édesanyja?*

– Igen, teljesen egyértelmű, hogy Istvánnak csak egy felesége volt, és minden gyermeke Gizellától származott.

– *Ha az uralkodónak ennyi gyermeke volt, miért okozott neki annyi gondot az utódlás kérdése?*

A gyermekek – Imrét leszámítva – mindannyian nagyon fiatalon haltak meg, de a szülőknek a herceget is korán, huszonegy éves korában kellett eltemetniük, 1031-ben. Utód nélkül maradt ezért a királyi ház. István a szerinte alkalmatlan királyjelölteket kegyetlen módszerekkel távolította el a trón közeléből. Unokatestvérét, Vazult megvakította, a fülébe forró olmot öntetett, hogy képtelenné tegye az uralkodásra, ezután pedig a fiait is száműzte.

– *Magyarországon Szent Ist-*

Szent István szarkofágja Székesfehérváron

– *ván honosította meg a keresztény vallást. Hogyan fértek össze kegyetlen vérengzései a keresztényi könyörülettel?*

– István nagyon érdekes egyéniség volt, azt vallotta, hogy a keresztény hit bűnbocsánatot ad az elkövetett bűnökre. Ha bűnösnek érezte is magát, úgy gondolta, hogy az a sok jó, amit a kereszténység ügyéért, az egyházalapításért tett, feloldozást biztosít számára. Ezt saját lelkiismeretével és istenével magában rendezte el.

Szent István országa a vármegyékkel és az egyházszerkezettel

– *István édesapja, Géza fejedeleme még két istent imádott és pogány módon élt, ezzel szemben fia hithű keresztény lett. István miként tudott kiszabadulni az apai befolyás alól?*

– A pogány szellem átadásának szempontjából Géza a „legjobbkor” halt meg, István tizenhat éves korában. A fejedelem ekkor már több éve súlyos beteg volt, helyette felesége, Sarolt intézte az ország ügyeit, a magatehetetlen apa nemigen tudott már hatni a fiára.

válón üli meg a lovat, emellett szinte mindig részeg, hirtelen haragjában pedig pusztá kézzel embert öl. Férje helyett is ő tartotta kezében az ország kormányzását.

– *Istvánnak is ő szerzett feleséget?*

– Nem, bár erről eléggé hiányosak az ismereteink, valószínű, hogy Szent Adalbert prágai püspök közvetítette a bajor udvarnál. Ez a püspök volt István keresztapja, nagy szerepet játszott abban, hogy a király hithű keresztény lett, nem folytatta szülei életformáját.

– *Gondolom, az államalapító személyisége is hozzájárult ahhoz, hogy ilyen drasztikusan szakítani tudott az ősi hagyományokkal...*

– Hogyne, Istvánban elképesztő buzgalom, küldetésstudat munkált, ennek minden egyes mozzanata szigorúan a kereszténységhez kapcsolódott. Azokkal szemben viszont, akik nem az ő utját követték, nem válogatott az eszközökben. Érdekes tény, hogy a trónkövetelő Koppanyt is pogány módra végeztette ki, testét négyfelé vágta. Ellenségeivel tehát ősi kegyetlenséggel számolt le.

Szent István

– *Mindezek ellenére 1083-ban mégis szentté avatták. Az utókor már akkor elismerte érdemeit?*

– Istvánt a halála után negyvenöt évvel avatta szentté I. László, Vazul unokája, megtéve ezzel az első lépést a dinasztia két ágának kibékülése felé. A közel két emberöltő szükséges volt ahhoz, hogy első királyunk kegyetlenkedései „megszelídüljenek”, s alakját dicsfényel

Szent István ereklyéi

A keresztény egyház számára nagy jelentőséggel bírnak a szentek emlékei. István király feltevére őrzött ereklyéi Európa számos templomában megtalálhatók. A relikviák közül a legismertebb a Szent Jobb, amit minden augusztus 20-án körbevisznek az ünnepi körmenetben. Szintén Szent Istvánnak tulajdonítják

azt a koponyacsontdarabot, amit Magyarország a millenniumi évre kapott kölcsön Dubrovniktól. A gravírozott ezüsttartóban lévő ereklyét az ország több pontján is megtekinthetjük majd a következő év során. Az ünnep tiszteletére a királyi koponyacsontot először a Szent István-bazilikában állítják ki.

vonja be az utókor. Ennyi idő alatt bizonyosodott be, hogy amit István csinált, az életképes. A hálás utódok gesztusa volt, hogy bűneit megbocsátván szentté avatták.

– *Az augusztus 20-ai István-nap kapcsolódik valamilyen módon ehhez az eseményhez?*

– István 1038. augusztus 15-én halt meg, Nagyboldogasszony napján. Hivatalosan ezt a dátumot kell elfogadnunk, bár lehet, hogy van néhány napnyi eltérés. Augusztus 20-ára István szentté avatása esett, attól kezdve számít ez Szent István-napnak.

– *A krónikák ritkán szólnak a szentek hetköznapjairól. A források tesznek említést arról, hogy miként telt államalapítónk egy átlagos napja?*

– Nem, csupán morzsákat tudunk, így például azt, hogy István nagyon szeretett vadászni, ilyenkor üdítette fel „fáradtságban elnyűtt testét”. Az is bizonyos, hogy István mindennap imádkozott, aktív lelki életet élt. Betartotta a böjtöt, és az összes, általa előírt szabályt. István szinte egész életében háborúskodott, és amíg fiatal volt, min-

den csatában részt is vett, csak később, ötven fele járva kezdett betegeskedni, és ezért kimaradni az ütközetekből. A király így is nagyon szép kort ért meg, hiszen abban az időben huszonkilenc év volt az átlagéletkor, ő pedig ötvenéves esztendővel, ebből negyven évet ült a trónon.

Az államalapító

– *A negyven év alatt lerakta államunk alapjait. Erre akkor tényleg csak ő volt képes?*

– Nagy valószínűséggel az ő érdeme, hogy a magyarok nem tüntek el a többi kalandozó néphez hasonlóan. Ez nem olyan dolog, hogy ha nem lett volna István, akkor lett volna más... Itt az ő éleslátására, bizonyos szempontból hazárdírozására volt szükség, hiszen nem tudhatta, hová viszi be az országot. Ennek ellenére vaskövetkezőtességgel ment végig a választott úton, nem tett különbséget enyhe és kemény módszer között, mindent a kereszténység és az újonnan létrejött állam igényeinek rendelt alá.